

EKFRÄMJANDETS EXKURSION I DANMARK 21-22 MAJ 2001

Referat av Erik Tham

Den 20 maj for vi, 50 svenskar plus våra två danska ciceroner från Junckers i Køge, Erik Elingaard och Niels Holck, med Bo Axelssons säkra händer vid ratten, över tre stora broar till hotell Hedegaarden utanför Vejle på Jylland.

Randböl

Vi började måndagen den 21 maj på Randböl Statsskovdistrikt om 4650 ha, varav 1650 ha s.k. "naturarealer". Distriktet har ungefär samma uppgifter beträffande privat skog som skogsvårdsstyrelserna i Sverige. Man räknar med minst 2 % ränta i egen skog, men den 3 december 1999 stormfälldes drygt 100 000 m³sk motsvarande fem årsavverkningar, så man hade nu stora problem. Man tillämpade Bregentveds starka huggning i ek. Först fick vi se ett vackert 114-årigt ekbestånd uppkommet genom ollonsådd i gropar på f.d. betesmark. Man tar ut 60-90 huvudstammar per hektar, som stamkvistas till 8 meters höjd. Vattenskott putsas varje år. Slutmålet är 40-50 träd vid 120 års ålder.

Bokföryngring

Nästa punkt var självföryngring i bok från ollonåren 1984 och 1993. Frågan var hur man röjer i en så oerhörd tät bokföryngring, och när överståndarna skall vara borttagna. Många förslag gavs. Curt Strömberg berättade om de varierade röjningsförsöken i Skärälid, som nu 30 år senare inte visar någon märkbar skillnad.

Nu har man på denna exkursionspunkt anlagt ett stort försök om när överståndarna skall tas bort. Ett önskemål var att ha kvar fem s.k. "evighetsträd".

Första gallring i ung ek

Nu fick vi se ekplantering från 1984 med 6000 plantor per hektar av holländsk proveniens, röjt två gånger, 1996 och 1999. Kostnad för plantering och hägnad var 35-40 000 kr per hektar. Holländsk ek får ej frostsprickor i Danmark, vilket sker i Sverige. Kerstin Sonesson sa att frost och avlövnning av fjärilslarver kan ge inträde för honungsskivling. Vi borde använda uttrycket: "Skador på ek" i stället för "ekdöd". Erik Stenström ville fokusera mer på klimatfrågorna.

Frötäkt av ek

Ett rakstammigt 90-årigt ekbestånd för frötäkt besöktes. Minst 50 meter från närmaste ekbestånd tyckte vi var för kort. Proveniensen diskuterades. På goda grunder beslutades att det var av gammal, god dansk proveniens.

Förmiddagen avslutades med "Frokost" på en idyllisk plats vid konstgjord sjö. Statsskovdistriktet bjöd på smörgås, snaps och öl samt kaffe och wienerbröd. Stort tack till Randböl Statsskovdistrikt.

Wedellsborg

Skogsarealen är 1724 hektar. Tillsammans med Frijsenborg har ett aktiebolag om

Ravnholt på Fyn uppvisade "fanérekar" - "Det vattnas i munnen, när man ser en sådan här ekpark. Men vem i Herrans namn kommer någonsin på idén att sälja sådana här träd" - är fotografens spontana kommentar. - Foto: Boris Möllerström.

6700 hektar bildats, som är Danmarks största privatägda skog. Ägare är Lensgreve Wedell. Där finns 300 hektar julgranar och pyntegrönt. Vi promenaderade genom Kongeskovens ekbestånd från två till 170 års ålder. Först visades holländsk ek från 1996, 1,5 m mellan raderna och 1,3 m mellan plantorna, planterat efter sitkagran och behandlat med Roundup. Inblandning av vildapel, hassel, lärk och björk, hägnat mot dovvilt. Hägnet tas bort efter 10 år men vid bokinblandning först efter 30 år.

Första gallringen

En 18-årig ekkultur har röjts första gången genom uttag av 1/3 av stammarna, i första hand "vargar". Skovfogeden stämplar själv. Detta ansågs vara den viktigaste huggningen. Privata köpare hugger

gallringsträden själva och betalar 25 kr per m³.

Huvudstammar

I ett 47-årigt bestånd av holländskt ursprung visades utmärkning av huvudstammar, som görs vid 20-25 cm diameter. Kriteriet för dessa skall vara vitalitet, genomgående axel och ringa vattenskottsbenägenhet. Huggning sker i första hand runt huvudstammarna. Man betalar 2-3 kr per stam varje år för rensning av vattenskott upp till 6 m höjd.

Vi avslutade i ek från 1830 utan underväxt. Dovviltet äter all underväxt, men 1000 kr per hektar i jaktarrende ger god inkomst. Den mycket starka huggningen här var det som inspirerade till Bregentveds huggningsprogram i ek.

Intressant ekstubbe på Ravnholt. Den fällda eken hade ringröta och sprickbildningar. De senare hade troligen orsakats av frostsprängningar de kalla vintrarna 1940-41. - Foto: Jens Varfeldt.

Man hänvisade till Skovfoged Chr. Brandt, som i den danska Skovbrugs-tidende 1961 citerade Skovrider Schröder, som 1892 sade: "Ju mer man hugger, ju mer kan man hugga". Där nämndes även att Overförster Moldenhawer på Frijsenborg (far till Kai Moldenhawer på Trolle-Ljungby) framhållit att ekbestånd skulle gallras med korta mellanrum och innan de behövde huggas. Den mycket omtalade Chr. Brandt skriver även att det går en rak linje från Reventlows danska ekgallringar till Oppermanns på Trolleborg, till Schröders på Wedellsborg och till Moldenhawers på Frijsenborg.

Vid Lilla Bält, där Karl X Gustaf gick i land, fick vi öl och sodavatten.

Aftonen

På kvällen var det högtidsmiddag med vin (det senare bjöd Junckers på) samt sjöngs den danska nationalsången: "Der er et yndigt land...". Med Erik Stååls hjälp skaldades: "I skogen står den stolta ek högt över trädens kam, blott brytas kan dess stolta knutna stam".

Ravnholt på Fyn 22 maj 2001

Ravnholts skogar om 1400 hektar ägs av Baron Ove Sehested-Juul och demonstrerades av Skovfoged Leif Lauridsen.

Ett ekbestånd från 1831 besöktes med en provyta i 100-årsåldern, vilken visade sjunkande tillväxt från 8,8-4,6 m³sk per hektar. Ekkronorna hade skadats i stormen 3 december 1999. En ek som fällt hade ringröta och sprickbildningar. Erik Ståål påpekade att som vanligt hade bokunderväxten fått tag i ekkronorna och kört upp dessa så att tillväxten satts ner och vinden fått tag i dem, vilket skovfogeden höll med om. Den besökande Skovridern Henrik Staun tyckte det var förskräckligt att ej ha skött beståndet med kvistning.

Vi besökte nu en extrapunkt, där Ravnholts ekprogram presenterades. Målet var 120 år och 50 cm diameter i brösthöjd. Först tog man ut 75 huvudstammar per hektar (mot tidigare det dubbla antalet) för att ha några i reserv till det slutliga antalet, 50-55. I augusti tas vatten-skott till en kostnad av 2 kr per stam.

Underplantering

Ett ekbestånd från 1910, proveniens Belgien, hade underplanterats med cypress (*Chamaecyparis lawsoniana*), tysklönn, (sykomorlönn, *Acer pseudoplatanus*) och nordmannsgran (*Abies nordmanniana*). Sykomorlönnen gick upp i ekkronorna. Eken hade mycket klykor. En klyka på en huvudstam hade brutits i stormen den 3 december. Danskarna tyckte inte om gran och cypress som underplantering medan Erik Ståål talade varmt för samodling av ek och gran.

Sykomorlönn

Som sista punkt på Ravnholt demonstrerades ett mycket vackert bestånd av sykomorlönn på rik jord och rörligt vatten utan gräsväxt men rikt på brännässlor. Här skall man hugga ofta och svagt (15 %). Vid försäljning till Tyskland fick man 1000 D-mark per m³ för fanérstock från och med 40 cm diameter.

Vi påpekade att Naturvårdsverket i Sverige inte gillar detta träslag, då det inte själv vandrat in. Men danskarna hade myntat begreppet: "ekologiskt naturaliserad". Det vore något för oss att ta efter!

På en mindre krog, Örbeck, på landsbygden fick vi en charmant lunch med en mängd delikata rätter avslutad med bovetegröt. Junckers bjöd på snaps.

Bregentved

På eftermiddagen besökte vi alla ekälskares Mekka, nämligen Bregentveds

skovdistrikt. Tiden medgav bara en punkt, ett proveniensförsök från 1931. Det bestod av fem parceller: fyra ek (även kallad stjärkek, skogsek) (*Quercus robur*) och en parcell rödek (*Q. rubra*). Provenienserna var Wedellsborg Kongeskov, Visingsö, Holland och Bregentveds ursprungliga proveniens. Det var uppföljt med lövsprickningsdata, där rödek och Visingsö slog ut först och holländarna sist. Man hade dessutom granskat kvaliteten med hänsyn till vattenskott, klykor, sågstocks-längd, sensommarskott, grenvinkel och träd med genomgående axel. Efter moget övervägande beslöts att Visingsö-provenienserna var bäst och holländarna sämst.

Den unge forstkandidaten från Forsögsvaesnet, Jon Kehlet-Hansen, framhöll att generellt för alla Bregentveds ekskogar är holländska provenienserna överlägsna med hänsyn till produktion.

Visingsö har dock en bättre stamform och färre vattenskott. Detta bekräftades av den unge Skovfogeden Jesper Jørgensen som tillade att i Visingsö-avdelningen har man tagit ut de flesta s.k. "bundgarnspæle" till fiskare på grund av den goda formen.

Referatskrivaren hade haft förmånen att år 1952 vistas på Bregentved under två månader och under Forstinspektör Thøger Jagds ledning. Jagd sa då vid ovannämnda proveniensförsök (som var 21 år) att Visingsö var kvalitetsmässigt bäst, något efter de andra i tillväxt, men den kommer nog ifatt.

Detta var en verkligt bra exkursion, kanske en av Ekfrämjandets mest lärorika. Vi tackar våra värdar och ett särskilt tack till våra två utomordentliga guider från Junkers, nämligen skovriderna Erik Elingaard och Niels Holck.

Vid Ekfrämjandets exkursion i Danmark den 21-22 maj 2001 deltog 50 svenskar. Ciceroner var Erik Elingaard och Niels Holck från Junkers i Køge. - Foto: Jens Varfeldt.